MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARI MUSIQA RAHBARLARINING RAQAMLI KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

G‘ulomova Muslimaxon Ahmadillo qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta’lim kafedrasi stajyor-o‘qtuvchisi.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24081508

Annotatsiya. *Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlari musiqa rahbarlarining raqamli kompetensiyasini rivojlantirishning mazmuni, tarkibiy qismlari, pedagogik shart-sharoitlari va metodik bosqichlari yoritilgan. Musiqa mashg‘ulotlarini rejalashtirish, raqamli audio-video materiallar yaratish, interaktiv vositalardan foydalanish, mualliflik huquqi va bolalar xavfsizligini ta’minlash masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa rahbarlari uchun amaliy topshiriqlar, o‘z-o‘zini baholash mezonlari va malaka oshirishga yo‘naltirilgan metodik tavsiyalar taklif etilgan.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, musiqa rahbari, raqamli kompetensiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, multimedia, raqamli ta’lim resurslari, kasbiy rivojlanish, musiqiy ta’lim, metodika.*

Kirish

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimida pedagogning kasbiy faoliyatiga qo‘yiladigan talablarni ham yangilamoqda. Bugungi kunda pedagog nafaqat o‘z fanini chuqur bilishi, balki raqamli axborotni izlash, saralash, qayta ishlash, ta’lim maqsadlariga moslashtirish va undan xavfsiz foydalanish ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishi zarur. Bu talab maktabgacha ta’lim tashkilotlari musiqa rahbarlari faoliyatida ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Musiqa rahbari bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, qo‘shiq kuylash, musiqa tinglash, musiqiy-ritmik harakatlar va bolalar cholg‘u asboblarida ijro etish faoliyatlarini tashkil etadi. Raqamli vositalar ushbu faoliyatlarni mazmunan boyitish, ko‘rgazmalilikni kuchaytirish, mashg‘ulotlarni turli yosh guruhlariga moslashtirish hamda pedagogning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Shu sababli musiqa rahbarining raqamli kompetensiyasini rivojlantirish faqat texnik qurilmalarni ishlatishni o‘rgatish bilan cheklanmasligi kerak. U pedagogik maqsadni anglash, mos raqamli resursni tanlash, uni musiqiy faoliyatga integratsiya qilish, natijani baholash va raqamli xavfsizlik qoidalariga rioya etishni qamrab oladigan yaxlit kasbiy jarayon sifatida qaralishi lozim.

Musiqa rahbarining raqamli kompetensiyasi tushunchasi va tarkibiy tuzilishi

Raqamli kompetensiya — pedagogning kasbiy vazifalarni samarali bajarish uchun raqamli texnologiyalar, axborot resurslari va kommunikatsiya vositalaridan maqsadli, tanqidiy, ijodiy hamda xavfsiz foydalanish qobiliyatidir. Musiqa rahbari faoliyatida ushbu kompetensiya musiqiy-pedagogik mazmun bilan chambarchas bog‘liq holda namoyon bo‘ladi.

Musiqa rahbarining raqamli kompetensiyasini quyidagi tarkibiy qismlar asosida tavsiflash mumkin:

1. Axborot-savodxonlik kompetensiyasi. Musiqiy asarlar, bolalar qo‘shiqlari, metodik materiallar va videodarslarni ishonchli manbalardan izlash, ularning mazmuni hamda yoshga mosligini baholash, kerakli materiallarni tizimlashtirish ko‘nikmalarini qamrab oladi.

2. Texnologik kompetensiya. Kompyuter, planshet, proyektor, audio kolonka, interaktiv doska va ovoz yozish vositalaridan foydalanish, audio hamda video fayllarni ochish, saqlash, tahrirlash va namoyish etish malakalarini ifodalaydi.

3. Raqamli-didaktik kompetensiya. Raqamli resurslarni mashg‘ulot maqsadi, bolalarning yoshi va rivojlanish ehtiyojlariga mos tanlash, ularni musiqa tinglash, qo‘shiq kuylash, ritmik harakat va musiqiy o‘yinlar bilan uyg‘unlashtirishni anglatadi.

4. Ijodiy-konstruktiv kompetensiya. Pedagogning o‘zi audioyozuv, videolavha, taqdimot, ritmik topshiriq, raqamli kartochka va interaktiv o‘yinlar tayyorlay olishi bilan tavsiflanadi.

5. Kommunikativ va hamkorlik kompetensiyasi. Tarbiyachilar, ota-onalar va hamkasblar bilan raqamli aloqa vositalari orqali metodik material almashish, birgalikda tadbir va mashg‘ulotlarni rejalashtirish ko‘nikmalarini qamrab oladi.

6. Raqamli xavfsizlik va mas’uliyat kompetensiyasi. Bolalarning shaxsiy ma’lumotlarini himoya qilish, internet materiallarini tanqidiy baholash, mualliflik huquqiga rioya qilish, reklama va nomaqbul kontentdan himoyalanish choralarini bilishni nazarda tutadi.

Raqamli kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik tamoyillari

Musiqa rahbarlarining raqamli kompetensiyasini rivojlantirish jarayoni bir qator didaktik va kasbiy tamoyillarga asoslanishi maqsadga muvofiq.

Kasbiy faoliyatga yo‘naltirilganlik tamoyili — o‘rganilayotgan har bir raqamli vosita musiqa rahbarining kundalik vazifasi bilan bog‘lanishi lozim. Masalan, audio tahrirlash ko‘nikmasi qo‘shiq uchun fonogramma tayyorlash, taqdimot yaratish esa yangi musiqiy asarni tanishtirish vazifasiga xizmat qilishi kerak.

Amaliyotga yo‘naltirilganlik tamoyili — nazariy ma’lumotlar amaliy topshiriqlar bilan mustahkamlanadi. Pedagog mashg‘ulot uchun audio to‘plam, qisqa videolavha yoki interaktiv musiqiy o‘yin tayyorlab, uni sinovdan o‘tkazadi.

Yoshga moslik va pedagogik maqsadga muvofiqlik tamoyili — tanlangan raqamli material maktabgacha yoshdagi bolalarning idrok etish imkoniyatlariga, mashg‘ulot davomiyligiga va rivojlanish maqsadlariga mos bo‘lishi zarur.

Uzluksizlik tamoyili — raqamli kompetensiya bir martalik o‘quv mashg‘uloti bilan cheklanmaydi. Mustaqil o‘rganish, tajriba almashish, o‘z faoliyatini tahlil qilish va yangi vositalarni bosqichma-bosqich o‘zlashtirish orqali rivojlanadi.

Xavfsizlik va etik mas’uliyat tamoyili — raqamli muhitda bolalarning sha’ni, shaxsiy hayoti va xavfsizligi ustuvor hisoblanadi. Foto, video va audio materiallardan foydalanishda tegishli ruxsatlar hamda tashkilotning ichki tartiblariga amal qilinadi.

Raqamli kompetensiyani rivojlantirish metodikasi

Musiqa rahbarlarining raqamli kompetensiyasini rivojlantirishni diagnostika, maqsadli o‘qitish, amaliy loyihalash, tajriba almashish va refleksiya bosqichlarida tashkil etish mumkin.

Birinchi bosqich — diagnostik bosqich. Dastlab musiqa rahbarining mavjud bilim va ko‘nikmalari aniqlanadi. Buning uchun suhbat, anketa, amaliy topshiriq va o‘z-o‘zini baholash varaqasidan foydalaniladi. Masalan, pedagogdan audio faylni kerakli formatda saqlash, taqdimot tayyorlash yoki internetdan yoshga mos musiqiy material topish so‘raladi. Natijalar keyingi o‘qitish mazmunini belgilashga yordam beradi.

Ikkinchi bosqich — maqsadli o‘qitish bosqichi. Ushbu bosqichda pedagoglar raqamli qurilmalar, audio-video formatlar, taqdimot dasturlari, bulutli saqlash xizmatlari va interaktiv ta’lim vositalaridan foydalanishni o‘rganadilar. O‘qitish sodda amallardan murakkab kasbiy vazifalarga qarab tashkil etiladi.

Uchinchi bosqich — amaliy loyihalash bosqichi. Har bir musiqa rahbari muayyan mashg‘ulot uchun raqamli metodik mahsulot yaratadi. Bu mahsulot musiqiy tinglash uchun audio to‘plam, milliy cholg‘ularni tanishtiruvchi taqdimot, ritmni takrorlash uchun videolavha

yoki musiqiy-didaktik o‘yin bo‘lishi mumkin. Mahsulotning sifati uning bezagiga emas, avvalo pedagogik maqsadga mosligi va bolalar uchun tushunarliligiga qarab baholanadi.

To‘rtinchi bosqich — amaliyotga joriy etish. Tayyorlangan raqamli material mashg‘ulotda qo‘llanadi. Pedagog bolalarning qiziqishi, ishtiroki, topshiriqni tushunishi va musiqiy faoliyatdagi natijalarini kuzatadi. Zarur hollarda materialning davomiyligi, ovoz balandligi, tasvirlar soni yoki topshiriq murakkabligi qayta ko‘rib chiqiladi.

Beshinchi bosqich — refleksiya va takomillashtirish. Musiqa rahbari o‘z faoliyatini tahlil qilib, qaysi vosita samarali bo‘lganini, qanday qiyinchiliklar yuzaga kelganini va keyingi mashg‘ulotda nimalarni o‘zgartirish kerakligini belgilaydi. Hamkasblar bilan o‘zaro tahlil va metodik muhokama bu jarayonni yanada samarali qiladi.

Musiqa rahbarlari uchun amaliy raqamli topshiriqlar

Raqamli kompetensiyani shakllantirishda quyidagi amaliy topshiriqlardan foydalanish mumkin:

1. “Raqamli musiqa kutubxonasi” topshirig‘i. Pedagog bolalar qo‘shiqlari, milliy kuylar, klassik musiqa namunalari va ritmik mashqlarni mavzu hamda faoliyat turlari bo‘yicha papkalarga ajratadi. Har bir faylga nom, davomiylik va foydalanish maqsadini ko‘rsatuvchi izoh qo‘shadi.
2. “Bir mashg‘ulot — bir raqamli resurs” topshirig‘i. Musiqa rahbari mashg‘ulotning bitta bosqichi uchun raqamli material tayyorlaydi. Masalan, musiqa tinglashdan oldin cholg‘u asboblari tasvirlangan taqdimot yoki ritmik harakatlar uchun qisqa audioyozuv yaratadi.
3. “Milliy cholg‘ularni taniymiz” topshirig‘i. Dutor, doira, rubob, nay kabi cholg‘u asboblarining tasviri va ovoz namunalaridan iborat raqamli didaktik material ishlab chiqiladi. Bolalar ovozni tinglab, mos cholg‘u tasvirini topadilar.
4. “Ritmni eshit va takrorla” topshirig‘i. Pedagog turli tezlikdagi sodda ritmik namunalarni yozib oladi yoki tayyorlaydi. Bolalar chapak, qadam yoki bolalar cholg‘u asboblari yordamida ritmni takrorlaydilar.
5. “Ota-onalar uchun musiqiy tavsiya” topshirig‘i. Pedagog ota-onalarga uy sharoitida bolalar bilan bajarish mumkin bo‘lgan qisqa musiqiy o‘yinlar va qo‘shiqlar bo‘yicha elektron tavsiyanoma tayyorlaydi. Unda bolalarning suratlari yoki shaxsiy ma’lumotlarini ruxsatsiz joylashtirmaslik talabiga rioya qilinadi.

Raqamli kompetensiyani baholash mezonlari

Musiqa rahbarining raqamli kompetensiyasi faqat nazariy bilimlar bilan emas, balki kasbiy vazifalarni mustaqil bajarish sifati orqali baholanishi kerak. Baholashda quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin:

Axborot bilan ishlash: kerakli musiqiy resursni topish, manbani baholash, materialni tartiblash va undan qonuniy foydalanish.

Texnik foydalanish: qurilmalarni ulash, audio-video fayllarni boshqarish, taqdimot yaratish va texnik nosozliklarni oddiy darajada bartaraf etish.

Didaktik qo‘llash: raqamli vositani mashg‘ulot maqsadiga mos tanlash, bolalar faolligini ta’minlash va raqamli faoliyatni jonli musiqa hamda harakat bilan uyg‘unlashtirish.

Ijodiy mahsulot yaratish: mustaqil ravishda audio, video, taqdimot yoki interaktiv topshiriq ishlab chiqish.

Xavfsizlik va mas’uliyat: bolalarning ma’lumotlarini himoya qilish, yoshga mos kontent tanlash, ekran vaqtini me’yorlash va mualliflik huquqiga rioya qilish.

Amaliy baholashni uch darajada tashkil etish mumkin. Boshlang‘ich darajada pedagog raqamli vositalardan ko‘rsatma va yordam asosida foydalanadi. O‘rta darajada u odatiy kasbiy vazifalarni mustaqil bajaradi va tayyor resurslarni moslashtiradi. Yuqori darajada esa mustaqil raqamli metodik mahsulot yaratadi, uning samaradorligini tahlil qiladi va hamkasblariga metodik yordam ko‘rsatadi. Ushbu darajalar qat’iy standart emas, balki ichki monitoring va kasbiy rivojlanishni rejalashtirish uchun tavsiya etiladigan mezonlardir.

Raqamli muhitda xavfsizlik va pedagogik mas’uliyat

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan raqamli vositalardan foydalanishda xavfsizlik talablari alohida e’tiborni talab qiladi. Ekran mashg‘ulotning asosiy mazmuniga aylanib qolmasligi, bolalarning faol harakati, jonli muloqoti va bevosita musiqa ijrosi ustuvor bo‘lishi zarur.

Musiqa rahbari internetdan olingan materiallarning mazmuni, sifati va yoshga mosligini oldindan tekshirishi, reklama yoki chalg‘ituvchi havolalarni cheklashi lozim. Bolalarning tasviri, ovozi yoki shaxsiy ma’lumotlarini tarqatishda ota-onalarning roziligi va tashkilot qoidalariga amal qilish zarur. Mualliflik huquqi bilan himoyalangan musiqa va videolardan foydalanishda qonuniy manbalar hamda foydalanish shartlari hisobga olinishi kerak.

Raqamli vositalar jonli ijro, milliy musiqiy meros, bolalar cholg‘u asboblari va harakatli o‘yinlarning o‘rnini bosmaydi. Ular pedagogik faoliyatni to‘ldiruvchi va boyituvchi yordamchi vosita sifatida qo‘llanilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlari musiqa rahbarlarining raqamli kompetensiyasini rivojlantirish ta’lim sifatini oshirish, mashg‘ulotlarni zamonaviy metodlar asosida tashkil etish va pedagoglarning kasbiy salohiyatini kengaytirishning muhim omillaridan biridir. Raqamli kompetensiya texnik ko‘nikmalar, axborot savodxonligi, raqamli-didaktik mahorat, ijodiy yondashuv, hamkorlik va xavfsiz foydalanish madaniyatining birligida namoyon bo‘ladi. Uni rivojlantirish diagnostika, maqsadli o‘qitish, amaliy loyiha yaratish, tajribada sinash va refleksiya bosqichlarini izchil tashkil etishni talab qiladi.

Musiqa rahbarlari uchun amaliy topshiriqlar, raqamli metodik mahsulotlar yaratish, o‘zaro tajriba almashish va muntazam o‘z-o‘zini baholash tizimini yo‘lga qo‘yish ushbu jarayonning samaradorligini oshiradi. Eng muhimi, raqamli texnologiyalardan foydalanish bolaning musiqiy, ijodiy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qilishi, jonli musiqa va bevosita pedagogik muloqot bilan uyg‘unlashishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595-son Qonuni. 2019-yil 16-dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son qarori. “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”.
3. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. Takomillashtirilgan nashr. Toshkent, 2022.
4. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018.
5. European Commission. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
6. Orff, C. Music for Children. Mainz: Schott Music.
7. Gordon, E. E. A Music Learning Theory for Newborn and Young Children. Chicago: GIA Publications.